

Örtü Altı Sebze Yetiştiriciliğinde Kullanılan Bilgi Kaynaklar: Samsun İli Çarşamba İlçesi Örneği

Yasin Alparslan KURT¹, İsmet BOZ²

^{1,2}Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, Samsun 55139 Türkiye

¹<https://orcid.org/0000-0003-1894-7254>, ²<https://orcid.org/0000-0001-7149-8393>

✉: yalparslankurt@gmail.com

ÖZET

Bu çalışma; Samsun İli Çarşamba İlçesinde örtü altında sebze yetiştiriciliği yapan üreticilerin üretim ve pazarlama konularına yönelik bilgi kaynaklarını tespit etmek ve bu bilgi kaynaklarının tarımsal yayım açısından değerlendirilmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın materyali, Tesadüfi Tabakalı Örneklem Yöntemine göre sebze üretimi yapılan 37 köyden seçilen 104 üreticiyle, 2019 yılının sonbaharında yapılan anket çalışmasından elde edilen verilerden oluşmaktadır. Üreticilerin kullandıkları bilgi kaynakları modern ve geleneksel olmak üzere iki gruba ayrılarak bu iki grup arasında sosyoekonomik özellikler ve iletişim davranışları bakımından herhangi bir farkın olup olmadığı bağımsız iki örnek t-testi ve ki-kare testi ile kontrol edilmiştir. Bulgulara göre; modern bilgi kaynaklarını daha çok kullanan üreticilerin sosyoekonomik özelliklerden örtü altı alanı büyüklüğü, örtü altı üreticilik deneyimi, traktör varlığı, gelir kaynağı ve sosyal güvence durumu; iletişim davranışlarından radyo dinleme sıklığı, tarım kuruluşlarıyla görüşme sıklığı ve il merkezine gitme sıklığı bakımından daha avantajlı oldukları tespit edilmiştir. Araştırmada üreticilerin modern bilgi kaynaklarını kullanmaları ve tarımsal kuruluşlarla iletişim halinde olmaları için eğitim ve yayım faaliyetleri önerilmektedir.

Araştırma Makalesi

Makale Tarihi

Geliş Tarihi : 07.09.2020

Kabul Tarihi : 09.11.2020

Anahtar Kelimeler

Örtü Altı Yetiştiriciliği

Bilgi Kaynakları

Sebze Yetiştiriciliği

Çarşamba İlçesi

Information Sources Used by Greenhouse Vegetable Growers: The Case of Çarşamba District of Samsun Province

ABSTRACT

This study was conducted in Çarşamba District of Samsun Province to identify the sources of information for producers who grow under cover vegetables, and to evaluate these sources in terms of agricultural extension. The material of the research consists of the data obtained from the survey conducted in the fall of 2019 with 104 producers from 37 villages. The sources of information used by the farmers were divided into two groups as modern and traditional sources. The differences between these two groups in terms of socioeconomic characteristics and communication behaviors were checked with independent sample t-test and chi-square test. According to the research findings; producers who used modern sources of information had more advantages in terms of greenhouse area, farming experience, presence of tractors, income, and social security; It was also determined that they had more advantages regarding the frequency of meeting with agricultural institutions, and frequency of traveling to the city center. In the research, training and extension activities are recommended for producers to use modern sources of information and to communicate with agricultural institutions.

Research Article

Article History

Received : 07.09.2020

Accepted : 09.11.2020

Keywords

Greenhouse cultivation

Information sources

Vegetable growing

Çarşamba district

Atıf İçin: Kurt YA, Boz İ 2021. Örtü Altı Sebze Yetiştiriciliğinde Kullanılan Bilgi Kaynaklar: Samsun İli Çarşamba İlçesi Örneği. KSÜ Tarım ve Doğa Derg 24 (4): 895-903. DOI: 10.18016/ksutarimdog.vi.791534.

To Cite: Kurt YA, Boz İ 2021. Information Sources Used by Greenhouse Vegetable Growers: The Case of Çarşamba District of Samsun Province. KSU J. Agric Nat 24 (4): 895-903. DOI: 10.18016/ksutarimdog.vi.791534.

GİRİŞ

Tarım sektörü, özellikle gelişmekte olan ülkelerde gerek ülke nüfusunun beslenmesi gerekse ekonomik kalkınma açısından son derece önemli bir sektördür. Gelişmekte olan ülkeler kategorisinde yer alan Türkiye'nin ekonomik gelişmesinde, tarım sektörünün çok önemli bir yeri vardır. Nitekim köylerde yaşayan nüfus son yıllarda önemli oranda azalmış olsa da nüfusun kayda değer bir miktarı tarımsal üretim faaliyeti ile ekonomiye katkıda bulunmaktadır.

Türkiye'de 2019 yılı verilerine göre nüfus artış hızının yıllık %1.47 (Anonim, 2019) olduğu göz önünde bulundurulduğunda, artan nüfusun beslenmesi açısından tarımsal ürünlere olan talep nicelik ve nitelik olarak artmış bulunmaktadır. Artan talebin yeterli ve dengeli bir şekilde karşılanması ihtiyacı, tarım sektörünün önemini daha da artırmaktadır (Cinemre ve Kılıç, 2015).

Tarımsal üretimde verimliliğin artırılabilmesi için, birim alandan daha yüksek verim alınan üretim modellerine yönelmek gerekir. Bu konuda ilk aklı gelen üretim modeli örtü altı üretimdir. Örtü altı üretimi, birim alandan yüksek verim avantajının yanı sıra mevsimsel olumsuzlukları minimuma indirmekte ve yıl boyu üretim yapma olanağı sağlamaktadır (Sevgican, 2002).

Türkiye'nin en önemli delta ovalarından birisini oluşturan Çarşamba Ovasının toplam arazi varlığı 777.560 dekadır. Bu arazinin %76'sı tarımsal üretim alanı olarak kullanılmaktadır. Bu yapısı ile Türkiye'de 16. sırada bulunan Samsun İlinin tarım alanı içinde Çarşamba İlçesinin payı %15.67'dir. Ovadaki toplam tarım alanı içinde sebze bitkilerinin payı ise %21.4'dür (Anonim, 2018). Örtü altı üreticilik uygulamalarının her geçen gün daha da önem kazandığı ilçede hem geçimini bu sektörden sağlayan işletme sayısı artmakta hem de bölgedeki tüketicilere yıl boyunca uygun fiyatlardan sebze tüketme olanağı sunulmaktadır. İlçede örtü altı üreticilik konusunun çeşitli yönleriyle araştırılması ve aksak yönlerinin tespit edilmesi, sektörün gelişimi için alınabilecek önlemler ve geliştirilebilecek stratejilere öncülük yapacaktır.

Türkiye'de örtü altı sebze yetiştiriciliği konusunda çok sayıda araştırma yapılmıştır. Ancak örtü altında sebze üretimi ve pazarlanması konularında kullanılan bilgi kaynakları ile ilgili olarak sınırlı sayıda araştırma yapılmıştır. Diğer taraftan Çarşamba İlçesinde örtü altı sebze yetiştiriciliği yapan üreticilerin bilgi kaynaklarının tespit edilmesine yönelik olarak bugüne kadar bir araştırma da yapılmamıştır. Dolayısıyla bu araştırma, her ne kadar, Çarşamba İlçesi ile sınırlı bir proje olsa da üreticilerin üretim süreçlerindeki gerçek durumlarının ortaya konmasına hizmet edeceği için özgün bir değer taşımaktadır. Ayrıca ortaya konacak verilere dayalı olarak, Çarşamba İlçesinde örtü altı

tarımının geliştirilmesine yönelik öngörülerin ortaya konabilmesine imkân sağlayacak olması da araştırmanın önemini ve özgün değerini artırmaktadır.

Bu çalışmada öncelikle örtü altında sebze yetiştiriciliği yapan üreticilerin sosyoekonomik özellikleri, iletişim davranışları ve yakın-uzak çevre ile olan ilişkilerinin belirlenmesi; daha sonra da örtü altı üreticilikle ilgili bilgi kaynaklarının sosyoekonomik özellikler, iletişim davranışları ve yakın-uzak çevre ile olan ilişkiler bakımından karşılaştırılması amaçlanmaktadır.

Üreticiler, tarımsal faaliyetleri esnasında, aynı üretim faaliyetleri için birbirinden farklı bilgi kaynaklarından faydalanmaktadırlar. Üreticilerin farklı uygulamalarda kullanmış oldukları bu bilgi kaynakları geleneksel ve modern bilgi kaynakları olmak üzere iki ana gruba ayrılmıştır (Boz ve Özçatalbaş, 2010; Deliktaş, 2003). Ayrıca her iki gruptan da yararlanan çiftçilerin bilgi kaynakları ise karma bilgi kaynakları olarak adlandırılabilir. Geleneksel bilgi kaynakları; üreticinin kendi tarımsal deneyimleri, aile üyelerinin tarımsal deneyimleri, arkadaş/komşu ve diğer üreticilerin tarımsal deneyimlerinden oluşmaktadır. Modern bilgi kaynağı; Tarım il/ilçe Müdürlüğü teknik elemanları, zirai ilaç/gübre bayi teknik elemanları, ürün satın alımı yapan kamu veya özel kuruluş/komisyoncular, radyo, televizyon ve internettir.

Bugüne kadar yapılan çalışmalarda üreticilerin tarımsal üretim faaliyetlerinde kullandıkları bilgi kaynaklarını tespit etmeye yönelik olarak birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalarda üreticilerin geleneksel, modern ve karma bilgi kaynaklarını kullandıkları rapor edilmiştir (Taluğ, 1975; Özçatalbaş ve Gürgen 1992; Yavuz ve Gürbüz, 2001; Deliktaş, 2003; Boz ve ark., 2004; Özcan, 2005; Yılmaz ve ark., 2009; Torun, 2011; Akarsu, 2012; Ünlü, 2017). Ancak Çarşamba ilçesinde örtü altı üreticiliği yapan üreticilerin bilgi kaynaklarından faydalanma durumlarını belirlemeye yönelik olarak bugüne kadar kapsamlı bir araştırma yapılmamıştır.

Bu alan araştırması ile bu eksikliğin giderilmesi amaçlanmıştır.

MATERYAL ve METOD

Araştırmanın ana materyalini, Samsun İli Çarşamba İlçesinde örtü altı sebze yetiştiriciliği yapan üreticiler ile 2019 yılının sonbahar aylarında, yapılan anketlerden elde edilecek veriler oluşturmaktadır.

Konu ile ilgili ikincil veriler Çarşamba Tarım ve Orman İlçe Müdürlüğü ve Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK) verilerinden elde edilmiştir. Ayrıca konu ile ilgili ulusal ve uluslararası araştırma bulgularından üretilmiş olan her tür (tez, kitap, rapor, inceleme, derleme) yayınlardan yararlanılmıştır.

Araştırmada anket uygulaması yapılan üreticilerin belirlenmesinde tabakalı tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ana kitlede yer alan 769 üretici, örtü altı üretim alanı kriterlerine göre 3 gruba ayrılmıştır. Bu ayırma göre tabakalar; I. grup 0 - 7.5 da, II. grup 7.51 – 20.0 da ve III. grup 20.1 - 85.0 da şeklinde oluşturulmuştur. Araştırmada anket uygulanacak örnek sayısı, %5 hata payı ve %95 güvenilirlikle aşağıdaki formül yardımıyla 104 olarak belirlenmiştir (Yamane, 2001).

$$n = \frac{N \sum N_h S_h^2}{N^2 D^2 + \sum N_h S_h^2}$$

n = Örnek hacmi, N = Ana kitle, N_h = h. tabakadaki denek sayısı, S_h = h. tabakadaki standart sapma, D² = $\frac{d^2}{z^2}$ olup, d = Ana kitle ortalamasından izin verilen hata miktarı, z = Standart normal dağılım tablosundaki z değerini göstermektedir. Araştırmada çekilen örnek sayısı oransal olarak tabakalara dağıtılmış ve üreticilerin 36'sı (%34.3) birinci tabakada, 37'si (%35.4) ikinci tabakada ve 31'i (%30.3) üçüncü tabakada yer almıştır. Tesadüfi sayılar tablosundan anket yapılan üreticiler, üreticilerin belirli köylerde yoğunlaşmaması nedeniyle 37 köye dağılmıştır.

Araştırmada veri toplamak amacıyla hazırlanan anket konu ile ilgili yapılmış önceki çalışmalardan ve yörenin genel ve tarımsal özelliklerinden yararlanılarak hazırlanmıştır. Araştırmada kullanılan anketin hazırlanmasında ağırlıklı olarak Kutlar (2019), Torun (2011), Yalçın ve Boz (2007) ve Boz (2002) çalışmalarından yararlanılmıştır. Sorular teknik olarak açık ve kapalı uçlu olarak hazırlanmıştır. Veri toplama işlemi 2019 yılının sonbahar aylarında tamamlanmıştır. Anketler çoğunlukla çiftçinin işletmesinde ve köy-mahalle kahvelerinde doldurulmuştur. Bir anketin doldurulması yaklaşık 30 dakika almıştır.

Verilerin değerlendirilmesinde SPSS istatistik paket programı kullanılmıştır. Veri değerlendirme işleminde sosyoekonomik özellikler ve iletişim davranışlarının belirlenmesinde frekans, ortalama, standart sapma ve yüzdelerden oluşan tanımlayıcı istatistikler kullanılmıştır. Örtü altı yetiştiriciliği konularında kullanılan geleneksel ve modern bilgi kaynaklarını daha çok kullanan üreticilerin karşılaştırılması amacıyla verilerin kodlanma durumuna göre bağımsız iki örnek t-testi ve Ki-kare testleri kullanılmıştır. Araştırmada anket ile elde edilen verilerden yararlanarak mevcut durumun ortaya koyulmasının yanı sıra mukayese edilebilme imkânının doğduğu durumlarda karşılaştırmalı değerlendirmeler de yapılmıştır. Böylece yörede örtü altı üretimi ve üreticisinin kazanımları ve handikapları bu yolla ortaya konulmuştur.

BULGULAR ve TARTIŞMA

Üreticilerin Sosyoekonomik Özellikleri

Araştırmada ele alınan ilk sosyoekonomik özellik üreticilerin yaşıdır. Çalışmaya katılan üreticilerin yaş aralığı 30-76 olup ortalama yaş 53'tür. Üreticilerin %61.5'inin yaşı 50 ve üzerindedir. Bu bulgusu ilçede örtü altı tarımı yapan üreticilerin çoğunun orta yaşta olduğunu göstermektedir (Çizelge 1).

Üreticiler ailedeki birey sayısı bakımında incelendiğinde; ortalama aile ferdi sayısının 5.51 olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca üreticilerin %24'ünün aile fert sayısının 2 ile 4 kişi arasında olduğu tespit edilmiştir. Bu durum ileride aile fert sayısında bir azalmanın olabileceğine işaret etmektedir. Araştırma sırasında yapılan gözlemler ve elde edilen izlenimlere göre üreticilerin çocuklarının köyde durmak istemedikleri ve tarım dışı sürekli geliri olan bir işte çalışmak istedikleri anlaşılmıştır (Çizelge 1).

Üreticilerin eğitim düzeyi bakımından büyük çoğunluğunun (%84.6) ilköğretim mezunu olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın saha çalışması kapsamında yapılan gözlemler ve elde edilen izlenimlere göre, üreticilerin eğitimlerini ilkokuldan sonra devam ettirememesinin başlıca nedeninin bölgedeki fiziki altyapı yetersizliğinin olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca ailesinin işgücüne olan ihtiyaç sebebiyle de aile fertlerinin en azından bir bölümünün eğitim hayatını yarıda bırakmış olduğu anlaşılmaktadır.

Üreticiler köy yönetimine katılım açısından değerlendirildiğinde büyük bir kısmının (%69.2) kendisinin veya ailesinin köy yönetimiyle ilgilenmediği tespit edilmiştir. Sosyal statü olarak köy yöneticiliğinin toplum gözündeki önemine rağmen; çalışmanın yapıldığı bölgedeki üreticilerin köy yönetimiyle ilgilenmedikleri tespit edilmiştir.

İlçede işletme arazisi büyüklükleri 2 da ile 130 da arasında değişmekte olup, ortalama işletme büyüklüğü 29.84 dekadır. İşletmelerin %56.73'ünün işletme arazisinin 25 da dan küçük olduğu tespit edilmiştir. Üreticilerin örtü altı alanı büyüklüklerinin 0.12 da ile 16.7 da arasında değiştiği tespit edilmiş olup, ortalama örtü altı büyüklüğü 1.872 dekadır. Bu bulguya göre bölgede işletme başına örtü altı üretim yapılan alan çok geniş değildir. Üreticilerin %62.5'i 1.5 da' dan az örtü altı alanı sahip oldukları tespit edilmiştir. Örtü altı yetiştiriciliğini işletmelerin neredeyse tamamı kendi mülk arazilerinde yaptıklarından bölgede kiracılık ve ortaklıkla işletilen örtü altı alanlarına rastlanmamıştır (Çizelge 1).

Üreticilerin tarımsal deneyim süreleri 10 yıl ile 55 yıl arasında değişmekte olup, ortalama deneyim süresi 33 yıldır. Üreticilerin %42.3 'ünün 29-39 yıl arasında deneyime sahip oldukları tespit edilmiştir. Üreticilerin örtü altı üreticilik deneyimi 2 yıl ile 34 yıl arasında

değişmekte olup, ortalama örtü altı üreticilik deneyimi 16.73 yıldır. Örtü altı üretimi yapan üreticilerin %78.8'i 20 yıldan daha az süredir örtü altı yetiştiricilik faaliyeti yapmaktadır. Üreticilerin örtü altı üreticilik tecrübe süreli dikkate alındığında bu konuda belirli bir tecrübeye sahip oldukları söylenebilir (Çizelge 1). Üreticiler sosyal güvencelerine göre incelendiğinde %59.6'sının Bağ-Kur sigortasından faydalandığı ve %12.5'inin ise hiçbir sağlık sigortasından faydalanmadıkları tespit edilmiştir. Anket çalışması sırasında hiçbir sağlık sigortası olmayan üreticilerin sağlık ile ilgili sorunlarının çözümünde bir kısmının yeşil kart uygulamasından yararlandıkları, bir kısmının da Genel Sağlık Sigortası ile Kamu Sağlık Hizmetlerinden faydalandıkları tespit edilmiştir. Üreticiler traktör varlığı bakımından incelendiğinde %79.8'inin traktör varlığına sahip oldukları belirlenmiştir. Traktör varlığına sahip olmayan

üreticilerin traktör varlığına sahip olmamalarının başlıca nedenleri arazi varlığının sınırlı olması ve üreticiliği ana geçim kaynağı olarak benimsememiş olmaları olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma bölgesinde üreticilere direkt olarak geliriniz ne kadardır şeklinde sorulan soruya çelişkili yanıtlar alındığından, gelir düzeyini belirlemeye yönelik soru aşağıdaki gibi sorulmuştur: "Köyünüzde faaliyet gösteren üreticiler gelirlerine göre yüksek, orta ve düşük olmak üzere üç gelir grubuna ayrıldığında, siz bunlardan hangisine girmektesiniz?" Bu ölçüte göre çiftçilerin %65'inin orta grupta yer aldığı belirlenmiştir. Çiftçilerin önemli bir kısmı (%77.9) geçimini sadece tarımsal faaliyetten sağlamaktadır. Ayrıca çiftçilerin %71.2'si gelirinin %81 ve daha fazla miktarını bitkisel üretimden elde etmektedir.

Çizelge1. Üreticilerin Sosyoekonomik Özellikleri

Table 1. Socio-Economic Characteristics of Farmers

Yaş	Sayı	Oran (%)	Tarımsal deneyim	Sayı	Oran (%)
30-35 yaş	3	2.9	0- 28 yıl	31	29.8
36-50 yaş	37	35.6	29-39 yıl	44	42.3
51 ve üstü	64	61.5	40 yıl ve üzeri	29	27.9
Toplam	104	100.0	Toplam	104	100.0
Ailede birey sayısı	Sayı	Oran (%)	Örtü altı deneyimi	Sayı	Oran (%)
2 – 4	25	24.0	0- 13 yıl	32	30.8
5 – 6	57	54.8	14-20 yıl	50	48.0
6 – 12	22	21.2	21 yıl ve üzeri	22	21.2
Toplam	104	100.0	Toplam	104	100.0
Eğitim düzeyi	Sayı	Oran (%)	Sosyal güvence	Sayı	Oran (%)
İlkokul mezunu	88	84.6	Yok	13	12.5
Ortaokul mezunu	11	10.6	Bağ-Kur	62	59.6
Lise mezunu	5	4.8	SSK	29	27.9
Toplam	104	100.0	Toplam	104	100.0
Köy yönetimine katılım	Sayı	Oran (%)	Traktör varlığı	Sayı	Oran (%)
Evet	32	30.8	Evet	83	79.8
Hayır	72	69.2	Hayır	21	20.2
Toplam	104	100.0	Toplam	104	100.0
Arazi büyüklüğü	Sayı	Oran (%)	Örtü altı alanı	Sayı	Oran (%)
0 - 10 da	24	23.1	0 - 0.50 da	32	30.8
11 - 25 da	35	33.6	0.51 - 1.50 da	33	31.7
26 - 40 da	21	20.2	1.51- 4.00 da	25	24.0
41 - 130 da	24	23.1	4.10 da ve üstü	14	13.5
Toplam	104	100.0	Toplam	104	100.0
Gelir kaynakları	Sayı	Oran (%)	Bitkisel üretimin toplam gelir payı	Sayı	Oran (%)
Tarım	81	77.9	%80 ve altı	30	28.8
Tarım ve tarım dışı	23	22.1	%81 ve üstü	74	71.2
Toplam	104	100.0	Toplam	104	100.0
Gelir grubu	Sayı	Oran (%)			
Düşük	23	22.1			
Orta	65	62.5			
Yüksek	16	15.4			
Toplam	104	100.0			

İletişim Davranışları ve Yakın Uzak Çevreyle Olan İlişkiler

Çarşamba İlçesindeki örtü altı üretimi yapan işletmelerde üreticilerin gazete okuma sıklığına ilişkin

olarak elde edilen veriler neticesinde üreticilerin %67.3'ünün hiç gazete okumadığı, tespit edilmiştir. Araştırma neticesinde üreticilerin düzenli olarak gazete okuma alışkanlığının yok denecek kadar az (%2.9) olduğu anlaşılmaktadır (Çizelge 2).

Çizelge2. İletişim Davranışları ve Yakın Uzak Çevreyle Olan İlişkiler

Table2. Communication Behaviors and Relations with Near Far Environment

Gazete okuma sıklığı	Sayı	Oran (%)
Hiç okumam	70	67.3
Ayda birkaç kez okurum	18	17.3
Haftada birkaç kez okurum	13	12.5
Her gün okurum	3	2.9
Toplam	104	100.0
Radyo dinleme sıklığı	Sayı	Oran (%)
Hiç dinlemem	74	71.2
Ayda birkaç saat dinlerim	4	3.9
Haftada birkaç saat dinlerim	13	12.5
Günde birkaç saat dinlerim	13	12.5
Toplam	104	100.0
TV izleme sıklığı	Sayı	Oran (%)
Hiç izlemem	2	1.9
Günde yaklaşık bir saat izlerim	19	18.3
Günde birkaç saat izlerim	83	79.8
Toplam	104	100.0
İnternet kullanma sıklığı	Sayı	Oran (%)
Hiç kullanmam	56	53.8
Haftada birkaç saat kullanım	3	2.9
Günde yaklaşık bir saat kullanım	15	14.4
Günde birkaç saat kullanım	30	28.8
Toplam	104	100.0
İlçe merkezine gitme sıklığı	Sayı	Oran (%)
Ayda birkaç kez giderim	8	7.7
Haftada bir kez giderim	24	23.1
Haftada birkaç kez giderim	42	40.4
Her gün giderim	30	28.8
Toplam	104	100.0
İl merkezine gitme sıklığı	Sayı	Oran (%)
Yılda birkaç kez	21	20.2
Ayda birkaç gün giderim	43	41.3
Haftada birkaç kez giderim	40	38.5
Toplam	104	100.0
Ziraat mühendisiyle görüşme sıklığı	Sayı	Oran (%)
Yılda birkaç kez	14	13.5
Ayda birkaç defa	76	73.0
Haftada birkaç defa	14	13.5
Toplam	104	100.0
Tarım kuruluşlarıyla görüşme sıklığı	Sayı	Oran (%)
Yılda birkaç kez	16	15.4
Ayda birkaç kez	75	72.1
Haftada birkaç kez	13	12.5
Toplam	104	100.0
Tarımsal eğitime katılma sıklığı	Sayı	Oran (%)
Hiç katılmadı	47	45.2
Bir veya iki defa katıldı	34	32.7
İki defadan fazla katıldı	23	22.1
Toplam	104	100.0

Radyo dinleme bakımında üreticilerinin %71.2'sinin hiç radyo dinlemediğini belirtmiştir. Üreticilerin büyük bir çoğunluğunun (%79.8) günde birkaç saat televizyon izlediği tespit edilmiştir (Çizelge 2).

İnternet kullanımı açısından üreticilerinin %53.8'inin hiç internet kullanmadıkları, belirlenmiştir. Üreticilerin internet kullanımının sınırlı olmasının sebepleri incelendiğinde; yarıdan fazlasının (%53.8) köyde internet kullanımına yönelik olarak altyapı hizmetlerinin olmaması sebebiyle internet kullanmadıkları, internet kullanan üreticilerin de kendi imkanları ile internet ulaşımı sağladıkları, bir kısım üreticilerin ise internet kullanmaya karşı ilgi duymadıkları belirlenmiştir (Çizelge 2).

İlçe merkezine gitme sıklığına bakımından; üreticilerin %69.2'sinin haftada birçok kez ilçe merkezine gittiği belirlenmiştir. İl merkezine gitme sıklığı bakımında; üreticilerin %51'inin ayda bir günden daha sık gittiği tespit edilmiştir. Üreticilerin bir kısmının pazarcılık faaliyetinde bulunması bu durum üzerinde etkili bir faktördür (Çizelge 2).

Üreticilerin %73.0'ü en az ayda bir defa ziraat mühendisleri ile görüştüklerini belirtmişlerdir. Araştırma sonucunda üreticilerin genel olarak; a) işletmelerindeki örtü altı üretim faaliyetleri esnasında bir sorunla karşılaşmaları durumunda, b) tarım kuruluşlarındaki teknik elemanların üretici işletmelerini farklı kurumsal amaçlarla ziyaret etmeleri ve c) girdi firmalarının teknik elemanlarının üretici işletmelerini ürünlerini pazarlamak amacıyla ziyaret etmeleri vesilesiyle ziraat mühendisleri ile görüştükleri belirlenmiştir (Çizelge 2).

Üreticilerin %82.7'si tarımla ilgili kurum ve kuruluşları ayda bir defa veya daha seyrek ziyaret ettiklerini belirtmişlerdir. Üreticilerin tarım kuruluşlarını ziyaret etme sebepleri incelendiğinde; genel olarak büyük bir kısmının (%67.3) resmi işlemler amacıyla bu kuruluşları ziyaret ettikleri belirlenmiştir (Çizelge 2).

Üreticilerin tarımsal eğitim faaliyetine katılma sıklığına ilişkin olarak elde edilen verilere göre; %45.2'sinin daha önce hiçbir tarımsal eğitim faaliyetine katılmadıkları belirlenmiştir. Araştırma sonucu bölgede tarımsal eğitim ve yayım faaliyetlerinin daha çok köy toplantıları ve üretici ziyaretleri şeklinde yürütüldüğü belirlenmiştir. Örtü altı üretimi yapan üreticilerin neredeyse yarısının (%45.2) daha önce tarımsal eğitim faaliyetleri konusunda herhangi bir eğitime katılmamış olması üretimin sürdürülebilirliği açısından düşündürücü bulunmuştur (Çizelge 2).

Bilgi Kaynaklarının Sosyoekonomik Özellikler Bakımından Karşılaştırılması

Araştırmada bilgi kaynaklarının sosyoekonomik

özellikler bakımından karşılaştırılmasında verilerin kodlanma şekline göre bağımsız iki örnek t-testi ve Ki-kare testi kullanılmıştır. T-testi sonuçları Çizelge 3'te verilmiştir. Çizelgede öncelikle çiftçilerin kullanmakta oldukları bilgi kaynaklarının geleneksel ve modern olmak üzere iki kategoriye ayrılmış ve bu kategoriler sürekli değişken olarak ölçülen sekiz sosyoekonomik özellik bakımından karşılaştırılmıştır. Önem düzeyinin $p \leq 0.05$ düzeyinde kabul edildiği bağımsız iki örnek t-testi karşılaştırmada iki değişken istatistiksel olarak önemli bulunmuştur. İlk önemli değişken örtü altı alan büyüklüğü olup, örtü altı alanı daha geniş olan çiftçilerin modern bilgi kaynaklarını daha çok kullandıklarını göstermektedir. Araştırmanın bu bulgusu önceki çalışmalarla paralellik göstermektedir (Boz ve Akbay, 2002; Boz ve ark. , 2002; Türkyılmaz ve ark. 2003). İkinci önemli değişken üreticilerin örtü altı tecrübe süresi olup bu süre arttıkça modern bilgi kaynaklarından faydalanma miktarının arttığı gözlenmiştir. Geleneksel ve modern bilgi kaynaklarının kullanım düzeyi diğer sosyoekonomik değişkenler bakımından herhangi bir fark göstermemiştir (Çizelge 3).

Üreticilerin bilgi kaynaklarının sosyoekonomik özelliklerden traktör varlığı, gelir kaynağı ve sosyal güvence durumu bakımından karşılaştırılmasında i-kare analizi yapılmış olup sonuçlar Çizelge 4'te verilmiştir. Çizelgeden bu üç değişkenden sadece traktör varlığı değişkenini istatistiksel olarak önemli olduğu görülmektedir. Bu bulguya göre modern bilgi kaynaklarını daha çok kullanan üreticilerde traktöre sahip olma oranının geleneksel bilgi kaynaklarını daha çok kullanan üreticilere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. (Çizelge 4).

Bilgi Kaynaklarının İletişim Davranışları ve Yakın-Uzak Çevre ile Olan İlişkiler Bakımından Karşılaştırılması

Üreticilerin örtü altı üreticilikte kullandıkları bilgi kaynaklarının iletişim davranışları ve yakın-uzak çevre ile olan ilişkileri bakımından karşılaştırılmıştır. Bu amaçla geleneksel bilgi kaynakları ve modern bilgi kaynakları ile radyo dinleme sıklığı, tarım kuruluşlarıyla görüşme sıklığı, il merkezine gitme sıklığı, ziraat mühendisleri ile görüşme sıklığı, başkalarının görüşüne başvurma durumu, tarımsal eğitime katılma durumu ve televizyon izleme sıklığı analiz edilmiştir.

Yapılan bağımsız iki örnek t-testi sonuçları Çizelge 5'te verilmiştir. Çizelgeden geleneksel bilgi kaynakları ve modern bilgi kaynaklarını daha çok kullanan üreticiler arasında radyo dinleme sıklığı, tarım kuruluşlarıyla görüşme sıklığı ve il merkezine gitme sıklığı bakımından önemli farklar olduğu görülmektedir. Geleneksel ve modern bilgi kaynakları ile tarım kuruluşlarını ziyaret sıklığı arasında da önemli bir ilişkinin olduğu, yani modern bilgi kaynağından faydalanan üreticilerin tarım kuruluşlarıyla görüşme sıklığı geleneksel bilgi kaynağından faydalanan üreticilere oranla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Benzer önemli ilişki üreticilerin il merkezine gitme sıklığında da belirlenmiştir. Bu konuda yapılan önceki çalışmalarda da üreticilerin şehir merkezine gitme sıklığının farklı bilgi kaynaklarını kullanma durumu (Taluğ, 1975) ve tarımsal yeniliklerin yayılması ve benimsenmesi üzerine etkili olduğu saptanmıştır (Aydın, 1992).

Çizelge3. Bilgi kaynaklarının sosyo-ekonomik özellikler bakımından karşılaştırılması (Bağımsız örneklem t-testi)
Table3. Comparison of information sources in terms of socio-economic characteristics (Independent sample t-test)

Sosyo-Ekonomik Özellikler		N	Ort	SS	T	P
Örtü altı alanı büyüklüğü	Geleneksel bilgi kaynağı	44	1.134	1.258	-3.135	0.002
	Modern bilgi kaynağı	60	2.414	2.801		
Örtü altı yetiştiricilik tecrübesi	Geleneksel bilgi kaynağı	44	14.863	7.105	-2.518	0.013
	Modern bilgi kaynağı	60	18.100	5.973		
Aile nüfusu	Geleneksel bilgi kaynağı	44	5.886	1.819	1.916	0.058
	Modern bilgi kaynağı	60	5.250	1.558		
Kendi arazisi	Geleneksel bilgi kaynağı	44	33.000	24.172	1.538	0.127
	Modern bilgi kaynağı	60	25.534	24.836		
Eğitim düzeyi	Geleneksel bilgi kaynağı	44	2.150	0.480	-0.937	0.351
	Modern bilgi kaynağı	60	2.250	0.575		
Deneyim süresi	Geleneksel bilgi kaynağı	44	33.216	9.513	0.300	0.608
	Modern bilgi kaynağı	60	34.250	10.910		
Yaş	Geleneksel bilgi kaynağı	44	53.433	9.709	0.316	0.662
	Modern bilgi kaynağı	60	54.340	11.371		
Bitkisel üretim yüzdesi	Geleneksel bilgi kaynağı	44	89.166	13.566	0.068	0.946
	Modern bilgi kaynağı	60	88.977	14.289		

Çizelge4. Bilgi kaynakları ile sosyo-ekonomik özellikler bakımından karşılaştırılması (Ki-Kare Testi)
Table4. Comparison of information sources with socio-economic characteristics (Chi-Square Test)

Sosyo-Ekonomik Özellikler	Geleneksel bilgi kaynağı		Modern bilgi kaynağı		χ^2	P
Traktör varlığı	sayı	%	Sayı	%		
Evet	30	68.2	53	88.3	6.397	0.011
Hayır	14	31.8	7	11.7		
Toplam	44	100	60	100		
Gelir kaynağı	sayı	%	Sayı	%		
Tarım	31	70.5	50	83.3	2.444	0.118
Tarım ve tarım dışı	13	29.5	10	16.7		
Toplam	44	100	60	100		
Sosyal güvence	sayı	%	Sayı	%		
Yok	7	15.9	6	10.0	2.945	0.229
BAĞKUR	22	50.0	40	66.7		
SSK	15	34.1	14	23.3		
Toplam	44	100	60	100		

Çizelge 5. Bilgi kaynaklarının iletişim davranışları ve yakın-uzak çevre ile olan ilişkilerine ait veriler (T-Testi)
Table 5. Communication behavior of information sources and their data with the near-far environment (T-Test)

İletişim Davranışları ve Yakın Uzak Çevreyle Olan İlişkiler	N	Ort	SS	t	P	
Radyo dinleme sıklığı	Geleneksel bilgi kaynağı	44	0.613	1.602	-2.524	0.013
	Modern bilgi kaynağı	60	1.566	2.094		
Tarım kuruluşlarıyla görüşme sıklığı	Geleneksel bilgi kaynağı	44	1.886	0.841	-2.399	0.018
	Modern bilgi kaynağı	60	2.316	0.982		
İl merkezine gitme sıklığı	Geleneksel bilgi kaynağı	44	2.477	1.355	-2.264	0.026
	Modern bilgi kaynağı	60	3.083	1.344		
Ziraat mühendisiyle görüşme sıklığı	Geleneksel bilgi kaynağı	44	2.045	0.987	-1.485	0.141
	Modern bilgi kaynağı	60	2.333	0.968		
Tarımsal eğitime katılma	Geleneksel bilgi kaynağı	44	0.659	0.775	-1.224	0.224
	Modern bilgi kaynağı	60	0.850	0.798		
Televizyon izleme sıklığı	Geleneksel bilgi kaynağı	44	5.818	0.390	1,141	0.256
	Modern bilgi kaynağı	60	5.616	1.121		
İlçe merkezine gitme sıklığı	Geleneksel bilgi kaynağı	44	4.886	1.185	0.332	0.740
	Modern bilgi kaynağı	60	4.816	0.947		

SONUÇ ve ÖNERİLER

Tarımda modern bilgi kaynaklarının kullanımı üreticilere birçok avantajlar sağlamaktadır. Üreticiler modern bilgi kaynaklarından yararlanarak, kendi sosyal sistemleri dışında gelişen teknolojilerden daha kolay haberdar olmakta ve bu teknolojilerin yararlarını daha kısa sürede idrak etmektedir. Modern bilgi kaynaklarını kullanmayan üreticiler ise çoğu zaman değişime daha geç ayak uydurmaktadır. Üreticilerin bu iki kaynakların hangisini daha çok kullandıkları ise sosyoekonomik özelliklerine göre değişiklikler gösterebilmektedir. Modern bilgi kaynaklarını kullanan üreticilerin sosyoekonomik özelliklerden örtü altı alanı genişliği, örtü altı yetiştiricilik deneyimi ve traktör varlığı bakımından daha avantajlı oldukları ortaya çıkmıştır. Özellikle örtü altı alanı ve traktör varlığı üreticilerin ekonomik olanakları ile ilgili olup bu faaliyetin uzun dönemli olarak yapılmasına bir gösterge teşkil edebilir. Ayrıca üreticilerin örtü altı yetiştiricilik deneyimleri arttıkça örtü altı yetiştiricilik konusunda daha çok modern bilgi kaynaklarına duyulan ihtiyacın da artabileceği varsayımı yapılabilir. Bütün bu özellikler modern bilgi kaynaklarını daha çok kullanan üreticilerin örtü altı

yetiştiriciliğinden istikrarlı bir gelir elde etme arzusunda olduklarına birer gösterge kabul edilebilir. Bu bağlamda üreticilerin modern bilgi kaynaklarını daha çok kullanarak üretim ve pazarlama konularında güncel bilgilerini yenilemek, bu bilgileri işletmelerine uyarlamak ve kırsal alanda sürdürülebilir bir örtü altı işletmecisi olma arzusunda oldukları söylenebilir.

Araştırma bölgesinde yer alan üreticilerin kitle iletişiminden yararlanma ve yakın-uzak çevre ile olan ilişkileri bakımından profili ortaya konduğunda; gazete okuma ve radyo dinleme eğilimi düşük olan, günde bir kaç saat televizyon izleyen, internet kullanımı kısıtlı, haftada en az bir defa ilçe merkezini ziyaret eden, en az ayda bir defa il merkezini ziyaret eden, en az ayda bir defa ziraat mühendisiyle görüşen, en az ayda bir defa tarım kurum yada kuruluşlarını ziyaret eden, tarımsal eğitimlere katılımı düşük ve tarımsal konularda başkalarının görüşlerine başvuran kişiler oldukları belirlenmiştir. Modern bilgi kaynaklarını kullanan üreticilerin iletişim davranışlarından radyo dinleme sıklığı, il merkezine gitme sıklığı ve tarım kuruluşlarıyla görüşme sıklığı bakımından daha avantajlı oldukları ortaya çıkmıştır. Üreticilerin özellikle il merkezine gitme sıklığı ve

tarım kuruluşlarıyla görüşme sıklığı göz önünde bulundurulduğunda üreticilerin daha kozmopolit bir yapıda oldukları ve aktif bir biçimde tarımsal bilgiyi aradıkları söylenebilir. Dolayısıyla araştırma bölgesinde yer alan örtü altı sebze üretimi yapan üreticilere yönelik olarak yapılacak eğitim ve yayım programlarında başarının artırılması için, üreticilerin kitle iletişim davranışları ve yakın-uzak çevre ile olan ilişkilerinin göz önünde bulundurulması gerekir. Özellikle yenilikler konusunda çiftçilerde farkındalık yaratmak açısından televizyon ve radyonun etkin bir şekilde kullanımı yararlı olabilir. Diğer taraftan yeniliklerin değerlendirme ve benimseme aşamalarında ise yayım elemanlarının köylere yapacakları ziyaretler ve işletmelerde kurulacak çeşitli demonstrasyon çalışmalarının çok daha yararlı olacağı söylenebilir. Burada çiftçilerin yayım kuruluşları ve yayım elemanları ile olan görüşme saatlerinin artması son derece önemlidir.

TEŞEKKÜR

Bu makale Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalında Yasin Alparlan KURT tarafından tamamlanan Yüksek Lisans Tezinden hazırlanmış olup, Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonunca kabul edilen PYO.ZRT.1904.19.015 nolu proje kapsamında desteklenmiştir. Desteklerinden dolayı ilgili kuruma teşekkür ederiz.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyan Özeti

Yazarlar makaleye eşit oranda katkı sağlamış olduklarını beyan eder.

Çıkar Çatışması Beyanı

Tüm yazarlar makalelerinde, sonuçları veya yorumları etkileyebilecek herhangi bir maddi veya diğer asli çıkar çatışması olmadığını beyan ederler.

KAYNAKLAR

Akarsu G 2012. Samsun İli Çarşamba Ovasında Zirai İlaç Kullanımı ve Üreticilerin Duyarlılıkları. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 91 sy.

Anonim 2018. Çarşamba Nüfusu. https://www.nufusu.com/ilce/carsamba_samsun-nufusu (Erişim Tarihi: 01.01.2020)

Anonim 2019. TÜİK. <http://www.tuik.gov.tr/veri-tabloları>. (Erişim Tarihi:05.01.2020)

Aydın R 1992. Tokat İlinde Seçilmiş Bir Yörede Tarımsal Yeniliklerin Benimsenmesinde ve Uygulanmasında Etkili Olan Başlıca Sosyo-Ekonomik Faktörler Üzerine Bir Araştırma. Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Doktora

Tezi, 60sy.

- Boz I 2002. Does early adoption affect farmers' use of the extension service. *Journal of International Agricultural and Extension Education*, 9(3): 77-82.
- Boz İ, Akbay C, Orhan E 2002. Mısır Üretiminde Kahramanmaraş'ta Benimsenmesi ve Yayılmasını Etkileyen Faktörler, Türkiye V. Tarım Ekonomisi Kongresi 18-20 Eylül, Erzurum, s. 440-448.
- Boz İ, Akbay C, Orhan E, Candemir S 2004. Üreticilerin Tarımsal Faaliyetlerde Kullandıkları Bilgi Kaynaklarının Belirlenmesi ve Tarımsal Yayım Açısından Değerlendirilmesi. Türkiye VI. Tarım Ekonomisi Kongresi 16-18 Eylül 2004, Tokat, s.596-603.
- Boz I, Ozcatalbas O 2010. Determining information sources used by crop producers: A case study of Gaziantep province in Turkey. *African journal of agricultural research* 5(10):980-987.
- Cinemre H A, Kılıç O 2015. Tarım Ekonomisi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Ders Kitabı No:11, (5.baskı), Samsun.
- Deliktaş M 2003. Kumluca İlçesinde Örtü altılarda Üreticilerin Kullandıkları Bilgi Kaynakları, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 37 sy.
- Kutlar I 2019. Analysis of the sources of agricultural information available to greenhouse tomato growers in Turkey. *FEB-Fresenius Environmental Bulletin*, 6825.
- Özcan N. 2005. Ankara İli Gölbaşı İlçesi Kırsal Kesiminde Kadınların Tarımsal Bilgi Kaynakları ve Bilgi İhtiyaçları Üzerine Bir Araştırma, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 114 sy.
- Özcatalbaş O, Gürgen Y 1992. Aşağı Seyhan Sulama Proje Alanındaki Mısır Üreticilerinin Bilgi Edinme Kaynakları. Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 7,(2):63-78.
- Sevgican A 2002. Örtüaltı sebzeçiliği. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, No:528, İzmir.
- Taluğ C 1975. Tarımda Teknolojik Yeniliklerin Yayılması ve Benimsenmesi Üzerine Bir Araştırma, A.Ü. Ziraat Fakültesi Tarım Politikası ve Yayım Kürsüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Torun E 2011. Organik Tarımda Üreticilerin Bilgi Kaynakları (Kocaeli İli Kartepe İlçesi Örneği). *KSÜ Doğa Bil. Dergisi* 14(4):53-62.
- Türkyılmaz M K, Bardakçioğlu H E, Nazlıgül, A 2003. Aydın İli Süt Sığırcılık İşletmelerinde Yeniliklerin Benimsenmesine Etkili Olan Sosyo-Ekonomik Faktörler, *Turkish Journal of Veterinary and Animal Sciences* 27(6):1269-1275.
- Ünlü T 2017. Antalya İlinde Nar Yetiştiricilerinin Bilgi Kaynakları ve Danışmanlık Hizmetlerinden Yararlanma Durumunun Saptanması, Akdeniz

- Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 84sy.
- Yalçın M, Boz İ 2007. Kumluca İlçesinde Örtü altılarda Üreticilerin Kullandıkları Bilgi Kaynakları. Bahçe Dergisi 36(1-2): 1-10.
- Yamane T 2001. Örneklem Yöntemleri (Çeviri): Esin A, Aydın C, Bakır M A, Gürbüzler E. Gazi Üniversitesi fen-Edebiyat Fak. İstatistik Bölümü. Ankara
- Yavuz O, Gürbüz B 2001. Bursa İli Karacabey İlçesinde Arazi Toplulaştırması Yapılan Köylerde Sosyo-Ekonomik Yapı ve Yeniliklerin Benimsenmesi. Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Bilimsel Araştırmalar ve İncelemeler Seri No:24, s.63-68.
- Yılmaz H, Demircan V, Gül M 2009. Üreticilerin Kimyasal Gübre Kullanımında Bilgi Kaynaklarının Belirlenmesi ve Tarımsal Yayım Açısından Değerlendirilmesi. SDÜ Ziraat Fakültesi Dergisi 4 (1):31-44.